

10. SINIF COĞRAFYA DERSİ

1. DÖNEM 1. ORTAK YAZILI SINAV PROVASI · PUANLAMA ANAHTARI

Senaryo 6 · Kitapçık B · Sezgi Empati Educational Assessments · www.sanalsinav.com

1. COĞ.10.1.1 · Örnek olay, olgu ve/veya mekânı coğrafyanın temel kavramları ile ilişkilendirebilme · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
	Birinci kavramı (konum, yer, insan-çevre etkileşimi, bölge, mekân vb.) doğru adlandırır ve metinden uygun bir kanıtla ilişkilendirir.	5
	İkinci kavramı doğru adlandırır ve metinden uygun bir kanıtla ilişkilendirir.	5

Örnek cevap: Konum: Rize Doğu Karadeniz kıyısındadır. İnsan-çevre etkileşimi: İnsanlar eğimli yamaçları basamak basamak düzenleyerek çay bahçesine dönüştürmüş; doğal ortamı ihtiyaçlarına göre değiştirmiştir.

Sık hatalar: Kavramı adlandırıp kanıt göstermemek; Konum ile yer kavramını karıştırmak

2. COĞ.10.2.1 · Örnek uygulamalar üzerinden CBS ve uzaktan algılamanın kullanım alanlarını özetleyebilme · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Sel riskiyle ilgili üç uygun katman yazar (akarsular, eğim ya da yükselti, yağış, yerleşim alanları, zemin ya da bitki örtüsü, geçmiş sel kayıtları). İki doğruysa ölçüt puanının yarısı verilir.	5
a)	Bir katmanın neden gerekli olduğunu açıklar.	3
b)	UA'nın veri (görüntü) toplama görevini belirtir (bitki örtüsü, yeni yapılaşma, taşkın alanları).	2
b)	CBS'nin katmanları depolayıp karşılaştırarak analiz etme ve harita üretme görevini belirtir.	5

a) Örnek cevap: Akarsular, eğim ve yerleşim alanları. Yerleşim katmanı gereklidir; çünkü risk haritasının amacı selin hangi konutları ve insanları etkileyeceğini göstermektir.

b) Örnek cevap: UA uydu görüntüleriyle verinin bir kısmını toplar; örneğin dere yataklarındaki yeni yapılaşmayı gösterir. CBS ise bu görüntüleri ve öteki katmanları bir araya getirir, karşılaştırıp analiz eder ve sel riski haritasını üretir.

Sık hatalar: Selle ilgisiz katman yazmak; UA ile CBS'yi aynı işi yapan sistemler saymak

3. COĞ.10.2.2 · Mekânsal bilgi teknolojilerini kullanarak altlık haritalar üzerinde mekânsal veriler oluşturabilme · orta

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Merkez için 7 000, Bahçeli için 4 000 kişi/km ² bulur.	2
b)	Lejantı açıktan koyuya düzenli bir sırayla doldurur.	2
b)	Mahalleleri doğru sınıflara göre tarar: Merkez ve Pınarlı en koyu; Yeşiltepe ve Bahçeli orta; Çınarlı, Gölbaşı, Sanayi ve Ovacık en açık (bir-iki hata varsa ölçüt puanının yarısı verilir).	3
c)	Nüfusun ilçenin orta-batı kesiminde (Merkez, Pınarlı) yoğunlaştığını, kenar ve sanayi mahallelerinde seyrek olduğunu yorumlar.	3

a) Örnek cevap: Merkez: $42\ 000 / 6 = 7\ 000$ kişi/km². Bahçeli: $24\ 000 / 6 = 4\ 000$ kişi/km².

b) Örnek cevap: 1000'den az: boş ya da seyrek noktalı; 1000–4999: çapraz çizgili; 5000 ve üzeri: koyu dolu. Merkez ve Pınarlı koyu, Yeşiltepe ve Bahçeli çizgili, öteki dört mahalle seyrek noktalı taranır.

c) Örnek cevap: Nüfus ilçenin ortasındaki Merkez ve Pınarlı'da toplanmış; kuzeydoğudaki Gölbaşı ile güneydoğudaki Sanayi ve Ovacık'ta seyrek.

Sık hatalar: Yoğunluğu alan / nüfus diye ters hesaplamak; Lejant tonlarını sırasız kullanmak

4. COĞ.10.3.1 · Yerkürenin tektonik yapısını çözümleyebilme · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	I uzaklaşan; II ve III yaklaşan sınır olarak belirtir.	5
b)	I okyanus ortası sırt; II okyanus hendeği ya da volkanik dağ; III sıradağ (kıvrım dağı) yazar. İkisi doğruysa ölçüt puanının yarısı verilir.	5

a) Örnek cevap: I: uzaklaşan sınır. II: yaklaşan (dalma-batma) sınır. III: yaklaşan (çarpışma) sınır.

b) Örnek cevap: I: okyanus ortası sırt. II: okyanus hendeği ve volkanik dağlar. III: sıradağlar.

Sık hatalar: Okyanus-kıta sınırında hendeği kıtada göstermek; Uzaklaşan sınırdaki sıradağ oluştuğunu sanmak

5. COĞ.10.3.1 · Yerkürenin tektonik yapısını çözümleyebilme · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Suyu manto (magma), ısı kaynağını yerin derinliklerindeki (çekirdek kaynaklı) ısı, kâğıtları levhalar olarak eşleştirir. İkisi doğruysa ölçüt puanının yarısı verilir.	5
b)	Mantodaki ısınan maddenin yükselip yayıldığını, soğuyunca alçaldığını, yani konveksiyon akımları oluştuğunu belirtir.	5
b)	Bu akımların üzerindeki levhaları sürükleyerek uzaklaşma ve yaklaşımlara yol açtığını açıklar.	3
c)	Bir sınırlılık yazar (manto sıvı su gibi değildir, çok yavaş akar; levhalar kâğıt gibi ince ve hafif değildir; hareket milyonlarca yılda olur vb.).	2

a) Örnek cevap: Su: manto. Isı kaynağı: yerin derinliklerindeki ısı. Kâğıt parçaları: levhalar.

b) Örnek cevap: Mantoda ısınan madde yükselir, yüzeye yakın yerde yanlara yayılır, soğuyunca alçalır; böylece konveksiyon akımları oluşur. Bu akımlar üzerindeki levhaları sürükler; akımların ayrıldığı yerde levhalar uzaklaşır, birleştiği yerde yaklaşır ve çarpışır.

c) Örnek cevap: Manto su gibi hızlı akmaz; levha hareketleri yılda yalnızca birkaç santimetredir.

Sık hatalar: Konveksiyon akımlarını rüzgâra ya da okyanus akıntılarına bağlamak; Deneyle gerçek arasındaki farkı görmemek

6. COĞ.10.3.2 · Yeryüzü şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınma ve çözünme süreçleri ile iklim ve kayaç özellikleri arasındaki ilişki · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Kimyasal ayrışma (çözünme) yazar.	3
b)	Mermerin kalsiyum karbonatlı, yağmur suyunda çözünebilen bir kayaç olduğunu belirtir.	3
b)	Granitin suda çok az çözündüğünü, dayanıklı olduğunu belirtir.	2
b)	Kentin yağışlı ikliminin mermerin çözünmesini hızlandığını belirtir.	2

a) Örnek cevap: Kimyasal ayrışma (çözünme).

b) Örnek cevap: Mermer, yağmur suyunda çözünebilen karbonatlı bir kayaçtır; kentin yağışlı olması çözünmeyi hızlandırmıştır. Granit ise suda çok az çözünür; bu yüzden aynı koşullarda bozulmamıştır.

Sık hatalar: Değişimi rüzgâr aşındırmasına bağlamak; Yalnız kayacı ya da yalnız iklimi açıklamak

7. COĞ.10.3.2 · Yeryüzü şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınma ve çözünme süreçleri ile iklim ve kayaç özellikleri arasındaki ilişki · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Kireçtaşının çözünebilen bir kayaç olarak geniş yer kapladığını belirtir.	3
a)	Bol yağışın ve ılık kışların çözünmeyi kolaylaştırdığını belirtir.	3
a)	Karstik şekillerin ancak uygun kayaç ile yeterli suyun bir araya gelmesiyle geliştiği sonucuna ulaşır.	2
b)	Görüşe katılmaz.	2
b)	Kireçtaşının tek başına yetmediğini, suyun (yağışın) azlığı ya da çokluğunun karstlaşmanın derecesini belirlediğini örneklerle açıklar.	5

a) Örnek cevap: Torosların bu kesimlerinde suda çözünebilen kireçtaşı geniş yer kaplar. Kışın düşen bol yağış, kayacı sürekli çözer. Uygun kayaç ile bol su bir araya geldiği için karstik şekiller yaygındır.

b) Örnek cevap: Katılmıyorum. Kireçtaşı gereklidir ama yeterli değildir. Çözünme için su gerekir; kurak bir yerde kireçtaşı olsa bile çözünme yavaş olur ve karstik şekiller zayıf gelişir. Yağışlı yerlerde ise aynı kayaçta karstlaşma çok daha hızlıdır.

Sık hatalar: Karstlaşmayı yalnızca kayaca ya da yalnızca iklime bağlamak; Görüşü gerekçesiz reddetmek

8. COĞ.10.3.3 · Yeryüzü şekillerinin oluşumunu aşınım ve birikim süreçleri açısından çözümleyebilme · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Batıdaki falez (yalıyar) olduğunu ve dalga aşınımıyla oluştuğunu yazar.	3
a)	Doğudaki kıyı oku (kıyı kordonu) ve lagün olduğunu, birikimle oluştuğunu yazar.	3
b)	Kıyı akıntısının buraya sürekli kum getirdiğini, bu yüzden liman ağzının ve havuzunun zamanla kumla dolacağını açıklar.	6
b)	Liman yapımının birikim dengesini ve lagün ekosistemini bozabileceğini ya da sürekli tarama gerektirip maliyeti artıracağını belirtir.	3

a) Örnek cevap: Batıda falez (yalıyar): dalgaların aşındırmasıyla oluşmuştur. Doğuda kıyı oku ve arkasında lagün: kıyı akıntısının taşıdığı kumların birikmesiyle oluşmuştur.

b) Örnek cevap: Doğudaki kıyı oku kıyı akıntısı sürekli kum taşıyor. Liman yapılırsa giriş ağzı ve havuz zamanla kumla dolar; sürekli tarama gerekir. Ayrıca kum birikimi ve lagündeki canlı yaşamı bozulabilir.

Sık hatalar: Kıyı okunu aşınım şekli sanmak; Liman yerini değerlendirirken birikim sürecini dikkate almamak